

RÖPORTAJ

Prof. Dr. Yahia H. Zoubir:

“Türkiye, Kuzey Afrika ile tarihî bağları olan yükselen bir güçtür.”

ABDENNOUR TOUMI

Uzman ORSAM

İngilizceden Çeviri:

Musab Yılmaz, Araştırma Asistanı

“Hem siyasi hem ekonomik hem de kültürel düzeyde ilişkileri yenilemeyi başardı. Birçok Kuzey Afrikalının gözünde Türkiye, başarılı şekilde gelişen ve Müslüman kimliği de barındıran orta ölçekte bir güçtür.”

Abdennour Toumi: Cezayir’de 12 Haziran seçimlerinde Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN) önde bitirdi. Bilindiği gibi bu parti 2019 Hırak gösterilerinde meşru bir talep olan kırılma değil sü-

reklilik değişkeni üzerinden politika yürütmüştür. Bir yanda Cumhurbaşkanı Abdülmecid Tebbun yönetiminin seçenekleri, diğer yanda 12 Haziran seçimlerinin ürettiği yeni siyasi yapının ortaya çıkardığı siyasi olaylar nelerdir?

Yahia H. Zoubir: Yasama seçimleri, son askerî diktatör Ahmed Gaid Salah’ın 2019 yazında çizdiği yol haritasının bir parçasıdır. Bu, ordunun Nisan 2019’da Abdülaziz Buteflika’yı görevden almasından sadece birkaç ay sonra gerçekleşen Hırak’ın Buteflika’nın hasta olan yirmi yıllık yönetimine son vermesi

Kimdir?

Yahia H. Zoubir

Fransa’daki KEDGE Business School’da uluslararası ilişkiler ve uluslararası yönetim alanlarında öğretim görevlisi olarak çalışmakta ve Jeopolitik Araştırma Merkezinin direktörlüğünü yürütmektedir. Son 30 yıldır Çin’de, Amerika Birleşik Devletleri’nde ve çeşitli Avrupa ve Asya ülkelerinde çok sayıda üniversitede uluslararası misafir öğretim üyesi olarak yer almıştır. Uluslararası politika, dış politika, yönetim ve güvenlik konularında kitaplar, makaleler, ansiklopedilere girişler ve kitap bölümleri de dâhil olmak üzere onlarca bilimsel eseri yayımlanmıştır. Dünya çapında hükümetler ve şirketler için danışman olarak hizmet vermiştir. Kuzey Afrika siyaseti ve jeopolitiği üzerine birçok çalışması bulunmaktadır.

için orduyu ayartmasının bir sonucudur. Buteflika'nın görevden alınmasına ve maiyetinin çoğu yozlaşmış birçok üyesinin hapsedilmesine rağmen, Hirak şimdiye kadar sona ermedi. Leadersiz Hirak yol haritasını reddetti ve yasama oylamasının boykot edilmesi çağrısında bulunmaya karar verdi. Seçime düşük katılım (resmi olarak %23,3) eski parti Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin yasama meclisinde 105 sandalye toplamasına izin verdi. Bağımsızlar ikinci sırayı alırken, Buteflika'nın başkanlığında Cumhurbaşkanlığı İttifakı'nı oluşturan eski partiler üçüncü ve dördüncü sırayı aldı. Doğal olarak, Hirak ve genel olarak vatandaşlar, bunu Cumhurbaşkanı Abdülmecid Tebbun'un dilinden düşürmediği Yeni Cezayir'den ziyade eski rejimin bir devamı olarak görüyorlar. Özet-

le, yol haritası unsurlarının çoğu (Aralık 2019 cumhurbaşkanlığı seçimi, yeni anayasa için Kasım 2020 referandumu ve 12 Haziran 2021 yasama seçimi) Cezayirli taraftan eleştirilmektedir.

Abdenmour Toumi: Cezayirli Şubat 2019 hareketinden ne öğrendi? Hangi dersleri aldı?

Yahia H. Zoubir: En önemli ders, korkunun sönmesi ve değişim yani demokratik özgürlükler, sivil özgürlükler, hukukun üstünlüğü, yetkililerin hesap verebilirliği için mücadeleyi sürdürme kararlılığıdır. Ancak Hirak'ın haftalık yürüyüşleriyle tek başına bir değişiklik getirebileceğini anlayıp anlamadığı belli değil. Bu durum ve anti-demokratik güçlerin Hirak'a sızması, yetkililerin protesto hareketini itibarsızlaştırması ve sona erdirme

umuduyla onu bastırması için gerekçe sağlamaktadır.

Abdenmour Toumi: Aralık 2019'da Cumhurbaşkanı Abdülmecid Tebbun'un seçilmesinden sonra, Abdülaziz Cerad hükümeti karşılıklı mutabakata dayalı bir şekilde atandı. Karşılıklı mutabakat Cezayirli seçmenlerin arzuladığı demokratik temsil teorisıyla nasıl uyumlu olabilir?

Yahia H. Zoubir: Bu, mutabakata dayalı bir demokrasi değil, bir yol haritasının dayatılmasıydı. Hükümetin değişim yaratma konusunda gerçek istekliliği varsa, bunu yapmakta berbat bir şekilde başarısız olmuştur. Hükümetin verimsizliği, yetersizliği ve çelişkileri, herhangi bir değişim iddiasını gözden düşürdü.

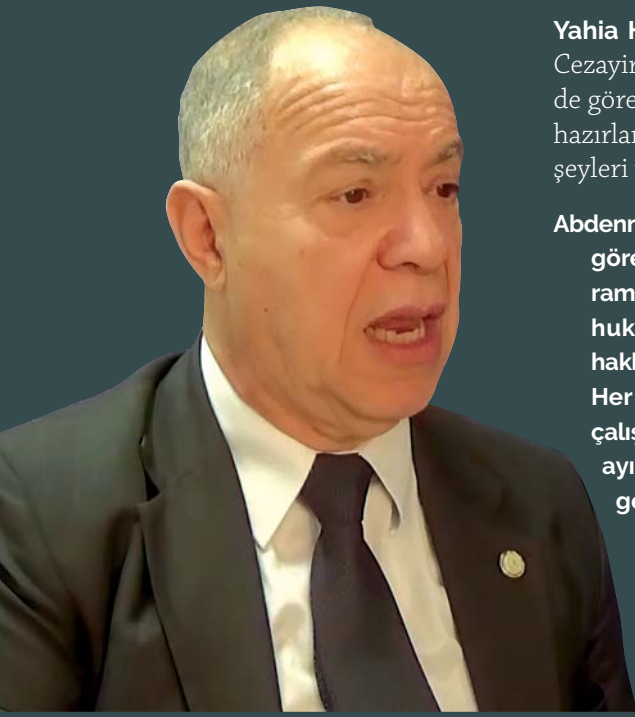
Abdennour Toumi: Cezayir, ekonomik-sosyal kriz ve siyasi çıkmaz kabusundan çıkana kadar yeni yasama konseyi ve ondan ortaya çıkan hükümet ne yapmalı?

“

Buteflika liderliği (FLN, RND ve MSP) altında Başkanlık İttifakı'nı oluşturan eski partilerin, yasama meclisini ve Tebbun hükümetini tamamen itibarsızlaştıracak aynı şeyi yapabilecekleri tahmin edilebilir.

”

Yahia H. Zoubir: Bunu söylemek için henüz çok erken ama sivil toplum açısından tüm bunlar hiçbir şey ifade etmiyor. Ayrıca milletvekilleri, Buteflika döneminde yasama organına hâkim olan yozlaşmışlardan farklı olmayacak. Buteflika liderliği (FLN, RND ve MSP) altında Başkanlık İttifakı'nı oluşturan eski partilerin, yasama meclisini ve Tebbun hükümetini tamamen itibarsızlaştıracak aynı şeyi yapabilecekleri tahmin edilebilir.

Abdennour Toumi: Bir yanda siyasi sınıfın yaşadığı güven krizini, diğer yandan (seçimlerin boykot edilmesi çağrısı yapan) Sosyalist Güçler Cephesi gibi klasik partilerin yaşadığı siyasi kimlik krizini nasıl yorumluyorsunuz?

Yahia H. Zoubir: Bazı eski partiler gerçek bir muhalefet oluşturmak istiyor. Ancak seçim boykotları, gözden düşmüş partilerin parlamentoda sandalye kazanmalarına izin verdi. Bu nedenle, olayların gidişatı üzerinde çok az etkisi olan eleştirel bir ses olarak kalacaklar.

Abdennour Toumi: Cezayir'deki seçim isteksizliği olgusunu ve laik sol partiler tarafından temsil edilen Demokratik Alternatif hareketin boykot argümanını nasıl açıklıyorsunuz?

Yahia H. Zoubir: Laik partiler, seçimin sahte olduğuna inandıkları için boykot ettiler. Ancak, sınırlı halk tabanları nedeniyle hükümet üzerinde yeterince baskı uygulamadılar.

Abdennour Toumi: Bu, seçim yasasının 2020 Anayasası'nda yer alan siyasi haklar gerçeğini yansıtmadığı anlamına mı geliyor?

Yahia H. Zoubir: Tarihsel olarak, Cezayir'de seçimler ne gerçeği ne de görevdeki cumhurbaşkanı için hazırlanmış anayasalarda yer alan şeyleri yansıtmıyor.

Abdennour Toumi: Fransız ekolüne göre hukukun üstünlüğü kavramı ile Amerikan ekolüne göre hukukun üstünlüğü kavramı hakkında birçok şey duyuyoruz. Her iki kavram da hükümetin çalışmalarını izleme ve yetkileri ayırma ve yetkilileri harekete geçirme ilkelerini güçlendi-

riyor. Vatandaş ve genel olarak toplumu korumak için ekonomik ve sosyal değişimler ışığında yönetim ilkesi; özgürlük, bilgi ve siyasal kültür olmadan demokratik olabilir mi?

Yahia H. Zoubir: Afrika Akran Değerlendirme Mekanizması'nın (African Peer Review Mechanism) öncülerinden biri olmasına rağmen Cezayir, demokrasilerde var olan hukuk devleti düzeyine henüz ulaşabilmiş değil. Ülkede henüz bağımsız bir yargı sistemi yok. İki başbakan, iki düzine bakan ve üst düzey askerî yetkili de dâhil olmak üzere birçok yetkiliyi hapse atan yolsuzlukla mücadele kampanyası, hükümette hesap verebilirliğin başlangıcı olabilir.

Abdennour Toumi: Cezayir'in ulusal güvenliğine yönelik doğrudan tehditlerin Sahel bölgesinde ve Libya'nın doğusunda, Tunus'ta ve daha yakın zamanda batısında arttığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda Fransa'nın özellikle Mağrip ve Sahel'deki rolü nedir?

Yahia H. Zoubir: Cezayir, Sahel'de terörle mücadelede ön saflarda yer aldı. Her ne kadar sınırlarının ötesine asker göndermemiş olsa da Fransa'nın başını çektiği G5'e katılmadan kendi sınırlarını güçlendirmiş ve Sahel devletleriyle iş birliği yapmıştır. Ayrıca Cezayir-Libya sınırına asker konuşlandırarak ve gelişmiş askerî teçhizatla doğu cephesini güçlendirdi. Cezayir, Tunus ile de oldukça etkili bir iş birliği yapıyor. Cezayir'in bugün karşı karşıya olduğu asıl sorun, İsrail ile ilişkilerini normalleştiren ve Fas'ın 1975'ten beri kontrol ettiği Batı Sahra'yı ele geçirmeye ça-

lişmasıdır. Başkan Donald Trump'ın Fas'ın egemenliğini tanıması -yasal açıdan alakasız olsa da- Fas'ı güçlendirdi. Yeni Joe Biden yönetimi, Trump'ın kararını ne iptal etti ne de onayladı.

“

İsrail'in Gazze'ye yönelik son saldırıları, İsrail ile bazı Arap devletleri arasındaki ilişkilerin normalleşmesinin ne kadar istikrarsız olduğunu gösterdi. İsrail, Filistin topraklarını işgal etmeye devam ediyor.

”

Abdenmour Toumi: Ortadoğu bölgesi, ikinci el-Aksa İntifadası'nın patlak vermesinin ardından Filistin sorunu dosyasına benzer ciddi güvenlik sorunları yaşıyor. Bu gelişmeleri yakın gelecekte

nasıl görüyorsunuz? Tersine çevrilmiş "toprak için barış" denkleminin kaderi nedir?

Yahia H. Zoubir: İsrail'in Gazze'ye yönelik son saldırıları, İsrail ile bazı Arap devletleri arasındaki ilişkilerin normalleşmesinin ne kadar istikrarsız olduğunu gösterdi. İsrail, Filistin topraklarını işgal etmeye devam ediyor. Fas, Bahreyn, Sudan ve Birleşik Arap Emirlikleri, "barış için toprak" konsensüsüne ilişkin Arap mutabakatını bozdu. İsrail'in, mümkün olduğu kadar çok Arap devleti ile ikili ilişkiler kurarken Filistin'deki işgali sürdürmeyi tercih eden böyle bir perspektiften hiçbir çıkarı olmadığı açıktır.

Abdenmour Toumi: Türkiye'nin Kuzey Afrika ve genel olarak kıtadaki politikasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Türkiye'nin je-

stratejik derinlikteki çarpıcı varlığı, bölgesel ve uluslararası güçleri endişelendiriyor mu?

Yahia H. Zoubir: Türkiye, Kuzey Afrika ile tarihî bağları olan yükselen bir güçtür. Hem siyasi hem ekonomik hem de kültürel düzeyde ilişkileri yenilemeyi başardı. Birçok Kuzey Afrikalının gözünde Türkiye, başarılı şekilde gelişen ve Müslüman kimliği de barındıran orta ölçekte bir güçtür. Kuzey Afrika'daki yerleşik rejimler için Türkiye, şimdیه kadar bölgeye hâkim olan Batılı güçler ile Çin, Rusya ve Körfez ülkelerine önemli bir alternatiftir. Türkiye'nin Sahraaltı Afrika'ya açılımı da dikkat çekicidir. Türk Hava Yolları'nın Afrika'nın birçok şehrinde bulunması, kıtadaki bu büyümenin kanıtıdır. ■